

Шруб І. В. - доцент кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Одним із основних напрямів у сфері запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків, а також усунення умов та причин їх виникнення. Корупційні ризики постійно досліджуються науковцями та громадськими організаціями у різних сферах державного управління. Водночас найбільш дослідженими традиційно залишаються корупційні ризики в діяльності державних службовців, які, залежно від поширеності, розташовують у такому порядку: недоброчесність державних службовців; виникнення конфлікту інтересів; безконтрольність з боку керівництва; наявність дискреційних повноважень [1]. Очевидно, що для діяльності юридичних осіб характерною є дещо інша система корупційних ризиків, що, однак, не виключає наявності й зазначених вище факторів.

Що стосується самого визначення терміна «корупційний ризик», то на сьогодні таке визначення чинним законодавством не закріплено. Водночас, у науковій літературі **корупційні ризики** визначають як

правові, організаційні та інші фактори й причини, які породжують, заохочують (стимулюють) корупцію. Визначення корупціогенного фактора (чинника) наявне в Модельному Законі «Основи законодавства про антикорупційну політику» [2]. Згідно з цим документом, **корупціогенний фактор** - це явище чи сукупність явищ, які самостійно чи в комплексі з іншими явищами зумовлюють учинення корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних із корупцією, чи сприяють їх поширенню. До наведеного визначення можна лише додати, що до корупціогенних факторів необхідно зараховувати також явища, які створюють умови для легітимності корупційних діянь, а також можуть допускати чи провокувати їх виникнення.

Корупційні ризики в діяльності юридичних осіб досить різноманітні. Їх виявлення та оцінка пов'язані, передусім, з аналізом нормативно-правових та установчих документів, на яких ґрунтується діяльність конкретної юридичної особи, її посадових і службових осіб. На сьогодні можна назвати низку корупційних ризиків у діяльності юридичної особи, які умовно можна об'єднати в декілька груп.

1. **Колізії і вади законодавчої техніки в нормативно-правових актах, які регулюють діяльність юридичної особи:** неточності у формулюванні норм матеріального права; прогалини в нормативно-правових актах, які регулюють процедурні питання прийняття чи ухвалення рішень; нечіткість регулювання порядку здійснення адміністративних та судових процедур; відсутність або недостатнє правове регулювання порядку проведення конкурсних (аукційних) процедур; надмірна кількість банкетних та відсильних норм; відсутність точно визначено порядку та строків прийняття рішень (здійснення дій).

2. **Неправильне визначення повноважень (прав і обов'язків) певних посадових і службових осіб, або ж компетенції певного структурного підрозділу юридичної особи:** надто широкі дискреційні повноваження; надмірна концентрація повноважень в одного суб'єкта; надмірна свобода підзаконної нормотворчості суб'єкта; дублювання повноважень, що зумовлює невизначеність у питанні визначення суб'єкта, на якого покладаються відповідні функції, завдання, повноваження та обов'язки; поєднання нормотворчих та контролюючих функцій в одному органі (посадової особи); відсутність чітко визначеного переліку підстав для прийняття (відмови в прийнятті) певних рішень, учинення чи невчинення певних дій; відсутність достатніх процесуальних гарантій впливу фізичних і юридичних осіб на процес ухвалення акта (прийняття рішення).

3. **Відсутність відповідальності, гарантій діяльності та правообмежень для певних посадових і службових осіб:** брак відповідальності за невиконання чи неналежне виконання своїх повноважень; відсутність або ж необ'єктивність встановлених критеріїв оцінки якості, ефективності та результативності службової діяльності; відсутність додаткових обмежень, заборон, обов'язків, відповідальності в суб'єктах, які наділені значними чи особливими (винятковими) повноваженнями; створення надмірних обтяжень для одержувачів адміністративних послуг.

4. **Відсутність або недостатня ефективність наявних механізмів здійснення контролю та нагляду за діяльністю юридичної особи:** надмірна закритість чи недостатня прозорість діяльності та процедури прийняття рішення (вчинення дій); відсутність або недостатня ефективність інформаційних технологій, за допомогою яких забезпечується гласність у діяльності юридичної особи; брак або низька ефективність наявної системи звітності; відсутність реальної можливості здійснення контролю з боку громадськості.

5. **Невідповідність фактичної діяльності юридичної особи тій, що визначена в правоустановчих документах:** неправильне визначення основних напрямів діяльності; приховування дійсної мети діяльності.

З метою виявлення корупційних факторів у діяльності юридичних осіб проводять **антикорупційний моніторинг**. Модельний Закон «Основи законодавства про антикорупційну політику» визначає його як спостереження, аналіз, оцінка та прогноз корупційних правопорушень, корупційних факторів, а також реалізації антикорупційних заходів. Таким чином, антикорупційний моніторинг включає три складові:

1) моніторинг корупції, який проводиться з метою забезпечення розробки та реалізації антикорупційних програм шляхом спостереження за корупційними правопорушеннями і особами, які їх вчинили, їх обліку, аналізу документів, проведення опитувань та експериментів, обробки, оцінки та інтерпретації даних про показники корупційного ураження;

2) моніторинг корупційних факторів, тобто виявлення та спостереження за фактами та явищами, що породжують корупційні правопорушення чи сприяють їх поширенню;

3) моніторинг антикорупційних заходів, який проводять задля забезпечення оцінки ефективності реалізації таких заходів, зокрема тих, що передбачені антикорупційною програмою, і здійснюється шляхом спостереження за результатами застосування заходів з попередження, припинення та відповідальності за корупційні правопорушення, а також заходів з відшкодування завданої такими правопорушеннями шкоди, аналізу та оцінки отриманих в результаті такого нагляду даних; розробки прогнозів майбутнього стану і тенденцій розвитку відповідних заходів.

Отже, на сьогодні одним із найбільш ефективних механізмів виявлення та подолання корупційних ризиків у діяльності юридичних осіб є розробка та реалізація індивідуальних антикорупційних програм. Водночас вимушені констатувати, що прийняті нині антикорупційні програми мають здебільшого формальний характер та практично дослівно відтворюють положення відповідних актів вищого рівня. Саме тому подолання конкретних корупційних факторів фактично зводиться нанівець, адже відсутній індивідуалізований підхід до виявлення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Корупційні ризики в діяльності державних службовців](#) [Електронний ресурс] : роз'яснення Міністерства юстиції

України від 12 квіт. 2011 р. - Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11>. - Назва з екрана.

2. Модельний Закон «Основи законодавства про антикорупційну політику», прийнятий на 22 пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД : постанова № 22-15 від 15 листоп. 2003 р.